

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Браймутов М. О. Міжнародне право : підручник (видання третє) / М. О. Браймутов. - Харків : Одиссей, 2002. - 665 с.
2. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : підручник / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. - К. : Знання, 2012. - 631 с.
3. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. / Н. В. Пронюк. - Вид. 2-ге, доповн. - Київ : КНТ, 2010. - 344 с.

Швидкова Олена Володимирівна -
професор кафедри кримінального
права, кримінального процесу та
криміналістики Національної академії
Служби безпеки України, кандидат
юридичних наук

ПІДСТАВИ ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Негласні слідчі (розшукові) дії посідають особливе місце серед визначених кримінальним процесуальним законом способів отримання доказів. Факт і методи їх проведення не підлягають розголошенню, окрім випадків, передбачених кримінальним процесуальним кодексом (КПК) України. Усі процесуальні документи щодо здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (клопотання, ухвали, постанови, протоколи) підлягають засекречуванню і до скасування грифа таємності зберігаються окремо від інших матеріалів кримінального провадження. Таким чином, особи, стосовно яких проводять ці негласні процесуальні дії, не мають можливості обстоювати свої права, свободи та законні інтереси під час їх реалізації.

Це потребує впровадження додаткових процесуальних гарантій прав і свобод, які відповідатимуть міжнародним стандартам. Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях не оспорує право демократичної держави застосовувати у виняткових випадках приховане спостереження за особою в інтересах національної та громадської безпеки або економічного добробуту країни [1, с. 6-7]. Водночас, згідно з міжнародними стандартами прав особи, гарантованими Конвенцією про захист прав людини та

основних свобод, правоохоронні органи мають застосовувати правообмежувальні заходи на підставі закону, положення якого є чітко сформульованими та доступними для громадян [1, с. 10—11]. До того ж, суд у справі «Класс проти Німеччини» (справа про порушення права на повагу особистого та сімейного життя, житла й кореспонденції, гарантованого ст. 8 Конвенції) підкреслив, що судовий контроль за прихованим спостереженням за особою є бажаним [2, с. 68].

Більшість негласних слідчих (розшукових) дій здійснюють за ухвалою слідчого судді апеляційного суду. Зокрема, на цій підставі здійснюють усі види втручання в приватне спілкування (крім зняття інформації з електронних інформаційних систем у порядку ч. 2 ст. 264 КПК України), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, моніторинг банківських рахунків, аудіо-, відеоконтроль місця, негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження. Процесуальний порядок отримання дозволу слідчого судді на проведення цих негласних слідчих (розшукових) дій чітко визначений та загалом відповідає міжнародним стандартам прав людини.

Водночас умови проведення антитерористичних заходів на Сході країни не завжди дають змогу вчасно отримати ухвалу слідчого судді про дозвіл на застосування негласного спостереження за особою. У зв'язку з цим у 2014 р. КПК України було доповнено розділом IX -1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції». Згідно з ч. 1 ст. 615 КПК України, на місцевості, на якій діє правовий режим проведення антитерористичної операції, у разі неможливості виконання у встановлені Законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених ст. 247, 248 КПК України (розгляд клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій), ці повноваження виконує відповідний прокурор.

Для правильного розуміння наведеної правової норми необхідно звернути увагу на положення ст. 30 та 31 Конституції

України, якими встановлено судовий контроль за проникнення до житла чи іншого володіння особи та обмеженням таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Згідно з ч. 2 ст. 30 Конституції України, у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, яких підозрюють у вчиненні злочину, законом може бути встановлено інший порядок проникнення до житла чи іншого володіння особи. Водночас Конституція України не передбачає, що обмеження таємниці листування та телефонних розмов може застосовуватися без судового рішення.

Таким чином, у районі проведення антитерористичної операції прокурор не може повністю замінити слідчого суддю апеляційного суду під час вирішення питання про надання дозволу на здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідно до вимог Основного Закону України, навіть на місцевості, де діє правовий режим проведення антитерористичної операції, має здійснюватися судовий контроль за обмеженнями права особи на таємницю листування та телефонних розмов. Отже, такі негласні слідчі (розшукові) дії, як арешт, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, а також зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 1 ст. 264 КПК України) можна здійснювати в районі проведення антитерористичної операції винятково на підставі ухвали слідчого судді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захаров Е. Е. Прослушивание телефонов в международном праве и законодательстве 11-ти европейских стран / Е. Е. Захаров. - Харьков : Фолио, 1999 - 152 с.
2. Килкэли У. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 8. Право на уважение частной и семейной жизни, жилища и корреспонденции. Прецеденты и комментарии : учеб.-метод. пособие / У. Килкэли, Е. Чефранова. - Москва : Рос. акад. правосудия, 2001. - 161 с.